CENZURA IN VIS

Cenzura are un rol important in formarea visului, ea fiind aceea care *impune modificarea continutului latent prin intermediul travaliului visului*. Acest rol e jucat de cenzura si in timpul analizei atunci cand e vorba ca visele sa devina obiectul analizei.

<u>*In timpul analizei efectele cenzurii sunt*</u>:

- pe de-o parte cenzura blocheaza asociatiile analizantului legate de elememtele visului,
- pe de alta parte cenzura poate sa-l impiedice pe analizant sa accepte o interpretare data de analist chiar daca ea e corecta.

Continuturile cenzurii sunt alcatuite din acele norme culturale pe care subiectul si le-a asumat. Persoanele diferite au, cu exceptia unor elemente fundamentale, cenzuri diferite. Acest termen de **cenzura** e inlocuit in limbajul lui Freud, fara a disparea, cu termenul **Supra Eu** dupa 1920. Cenzura se opune patrunderii in constient, chiar si in timpul somnului a dorintelor inconstiente; intrucat acestea sunt atat de importante pentru formarea visului, e utila o caracterizare generala a lor.

Dorintele inconstiente, indiferent de natura lor exprima un egoism fara limite. In vis, intotdeauna in pofida deghizarilor, Eul visatorului joaca un rol de prim plan.

<u>*Continuturile dorintelor inconstiente pot fi*</u>:

- *de natura sexuala*, respectiv dorinte incestuoase sau perverse;
- *de natura agresiva*, care de foarte multe ori se orienteaza asupra persoanelor cele mai apropiate.

Intrucat psihanaliza e prima orientare care a prezentat fara menajamente partea umbrita a omului aflata in totala contradictie cu imaginea constienta pe care ne-o facem despre noi, se pune intrebarea <u>daca nu cumva psihanaliza e o disciplina antiumanista</u>. La aceasta intrebare au existat raspunsuri istorice afirmative, ideologia fascista fiind una care condamna psihanaliza pentru ca ar diminua demnitatea omului evidentiind importanta pe care o are motivatia instinctuala in economia psihica. La asta se raspunde cu doua argumente:

- in primul rand, psihanaliza nu contesta existenta in om a unei dimensiuni solare a unor instante psihice superioare, mai ales in a doua parte a dezvoltarii psihologiei freudiene accentul cade pe aceste instante;
- in al doilea rand, desi psihanaliza evidentiaza tendintele antisociale ale omului, ea nu recomanda trairea acestor tendinte reprimate, scopul psihanalizei e de a elibera energiile psihice blocate de refulare si de a le reintroduce in circuitul psihic. Decizia asupra utilizarii acestor tendinte revine subiectului.

FUNCTIA SI ESENTA VISULUI

Din punctul de vedere al psihanalizei freudiene functia visului e de a proteja somnul. Aceasta functie se realizeaza prin prelucrarea tuturor stimulilor perturbatori si transformarea lor intr-o halucinatie vizuala sau acustica care permite continuarea somnului. Aceste excitatii perturbatoare pot fi: excitanti

exteriori, excitanti interiori, anumite interese psihice persistente (dorinte constiente sau ale inconstientului de natura instinctuala).

Functia visului si cosmarul. Psihicul dispune de mijloace diferite de protectie atunci cand dorinta inconstienta tinde sa devina mai puternica decat cenzura ceea ce pune in pericol somnul. O prima situatie mai atenuata este atunci cand cenzura actioneaza in timpul visului de asa maniera incat visul e insotit de ideea ca de fapt ceea ce se intampla nu e decat un vis. Visatorului i se spune ca ceea ce traieste nu e realitate, ci un produs al imaginatiei sale, astfel incat continutul visului e relativizat. Al doilea mijloc e apelul la angoasa. In timpul viselor urate intervine angoasa care e intotdeauna provocata nu atat de evenimentele aparent obiective din vis, ci de dorintele inconstiente ale visatorului care se apropie periculos de constiinta. Interventia angoasei poate contribui la indepartarea de constient a tendintelor respective. In al treilea rand, se apeleaza la trezire care e ultimul mijloc de a impiedica dorinta interzisa sa patrunda in constient. Cenzura poate apela la trezire asa cum paznicii din vechile orase aveau misiunea sa-i trezeasca pe locuitori daca pericolul era extrem. Trezirea e un esec al prelucrarii tendintelor inconstiente in masura in care visul nu mai e continuat.

SIMBOLISMUL ONIRIC DIN PERSEPCTIVA PSIHANALITICA

Simbolismul: tema majora a secolului XX, iar la punerea in prim plan o contributie importanta a avut psihanaliza in toate variantele sale.

Freud si **problema simbolismului** – desi nu a acordat foarte mult spatiu in opera sa simbolismului, totusi a stabilit cateva lucruri importante si prin teoria sa despre simbolurile universale a anticipat teoria lui Jung. Pentru Freud simbolul oniric e o relatie constanta de substituire intre un element al continutului manifest si o idee din continutul latent.

Desi Freud si psihanaliza lui sunt preocupate in primul rand de simbolurile individuale, totusi Freud a recunoscut si existenta unor simboluri suprapersonale, a unor simboluri valabile pentru un grup de oameni sau pentru umanitate. Freud a constatat ca exista elemente la care visatorul nu poate produce asociatii (elemente mute – pot fi interpretate totusi prin compararea lor cu simbolurile din diverse produse culturale sau chiar cu simbolurile care circula in limbaj curent). Prin aceasta idee de a utiliza produsele culturale in vederea interpretarii unor vise individuale, Freud anticipeaza metoda amplificarii aplicata de Jung. Jung pentru a stabili daca un continut mental e de natura arhetipala, apela la astfel de produse cu remarca ca bagajul sau cultural era mai extins decat al lui Freud.

Exemple de simboluri onirice:

- atat in vis, cat si in basm (vis al sufletului colectiv), imparatul/imparateasa, regele/regina simbolizeaza parintii visatorului. La randul sau visatorul apare ca si in basme in pozitie de print/printesa.
- o importanta categorie de simboluri universale sunt cele de natura sexuala: obiectele alungite (bastoane, trunchiuri de copac, umbrela, foarte frecvent – arme, cutit, pumnal, pusca) - simboluri falice; de asemenea un simbol falic foarte raspandit e sarpele.
- pe de alta parte, cutiile, sobele, pesterile, navele si toate tipurile de vase simbolizeaza corpul femeii.

- zidurile netede pe care visatorul le escaladeaza sau fatadele pe care aluneca sunt reprezentari ale corpului uman; ele s-ar alimenta din experientele infantile cele mai vechi cand copilul escaladeaza corpul parintilor.
- Jung – astfel de vise trimit la o experienta supraindividuala, filogenetica.
- potecile abrupte, scarile, faptul de a se afla plasat pe scara indiferent daca se urca sau coboara – simboluri ale actului sexual.
- simboluri care trimit la castrare – reprezentata prin calvitie, taierea parului, pierderea unui dinte, decapitarea; aparare fata de ideea castrarii – simboluri falice; castrare – soparla care are capacitatea de a-si regenera coada.
- utilizarea animalelor pentru a simboliza organele genitale – pestele, melcul, pisica, soarecele – simboluri falice.

Probleme:

1. Cum sunt utilizate simbolurile in analiza? – Desi psihanaliza freudiana utilizeaza in primul rand simboluri individuale care sunt obtinute prin asociatiile analizantului, totusi sunt situatii in care e utila si necesara apelarea si la simbolurile universale. In psihanaliza jungiana unde accentul e pus pe simolurile universale exista o faza (“intalnirea cu umbra”) in care se utilizeaza si simbolurile individuale.
   Ex: la un analizant pescuitul simboliza masturbarea si prin extensie activitatile sexuale interzise datorita faptului ca in copilarie aflandu-se la pescuit, fiind singur, ca activitate s-a masturbat.

2. De ce simbolurile de natura sexuala sunt atat de numeroase? – Dupa Freud aceasta prezenta masiva a simbolurilor sexuale s-ar datora faptului ca instinctul sexual e tendinta naturala cea mai reprimata dintre tendintele sale naturale. Aceasta simbolistica sexuala a fost confirmata inca din timpul lui Freud de anumite experimente. Anumiti subiecti hipnotizati carora li se sugera un continut sexual al viselor produceau in aceste vise simboluri descrise in psihanaliza.

O alta ipoteza este emisa tot de Freud: ele ar proveni din prima limba utilizata de om, care ar fi aparut pentru a comunica in acest plan sexual. Ulterior aceasta limba s-ar fi extins si la alte aspecte ale comunicarii umane.

DINAMICA VISULUI

Din punct de vedere psihanalitic, visul are trei momente:

1. **formarea dorintei** – in timpul somnului datorita diminuarii activitatii cenzurate excitatia instinctuala se apropie de constient si tinde sa se impuna constiintei. Acest lucru se realizeaza prin investirea amintirilor diurne cu aceeasi energie instinctuala.
2. **regresiunea dorintei** – presiunea pe care o exercita tendintele instinctuale impune cenzurii sa le refuleze ceea ce face ca excitatia instinctuala sa parcurga un drum regredient, drum pe parcursul caruia intervine travaliul visului.

3. **halucinarea dorintei** – e progredient. Tendintele revin in constient sub forma de halucinatii in care continutul latent e prelucrat astfel incat sa nu fie recunoscut.

Exemple de utilizare a metodei psihanalitice de interpretare a visului la fenomenele culturale.

Eseu: **“Motivul alegerii casetei”**

Aici Freud utilizeaza anumite cunostinte ce provin din tehnica de interpretare pentru a lamuri sensul unor produse culturale. Pe de-o parte produsele culturale sunt utilizate pentru a intelege mai bine simbolurile din visul individual. Pe de alta parte cunostintele obtinute din visele individuale sunt utilizate pentru a intelege mai bine produsele culturale. In primul rand apare intr-o scena din “Negutatorul din Venetia” de Shakespeare. Petitorii Portiei ii vor obtine mana daca vor alege dintre trei casete pe aceea in care se afla portretul ei (aur, argint, plumb). Petitorii ce au ales aur si argint vor fi eliminati din cursa, castigatorul fiind Basanio care a al es plumbul. Acesti petitori mai trebuie sa sustina un discurs in care sa laude metalul ales. In discursul castigatorului era ceva fortat. “Daca in practica psihanalitica mi se comunica un discurs fortat trebuie sa banuim ca in spatele lui se afla motive tainice” – Freud. Utilizarea unui simbol universal – casetele reprezinta organul genital feminin si prin extensie femeia. Motivul alegerii intre trei casete este insusi motivul alegerii dintre trei femei. De obicei aceasta alegere cade asupra celei de-a treia fie ca e vorba despre Afrodita sau Cenusareasa. Care sunt calitatile acestei celei de-a treia femei – de obicei e chintesenta frumusetii, intelepciunii, vitalitatii dar si muteniei. Cordelia (Regele Lear) e stearsa, neinsemnata, ea iubeste si tace. Cenusareasa se ascunde, inseamna a nu vorbi. Portia e simpla, discreta asemeni plumbului. De aceasta mutenie se leaga – in vis – e simbolul mortii. Aceasta a treia femeie e o moarta, e moartea insasi, este Zeita Mortii. Interventia reprezinta prin contrariu – imaginarul uman refuza sa accepte intelepciunea continuta in mitul zeitelor destinului si anume ideea ca omul e o fiinta muritoare, ca viata sa se sfarseste prin moarte. Apeland la reprezentare prin contrariu, imaginarul uman o infatiseaza pe Zeita Mortii ca pe Zeita Vietii, iar destinul implacabil al mortii e infatisat ca alegere libera.